

DELIMITĂRI CONCEPTUALE DINTRE „CONTROLUL RISCULUI”, „GESTIONAREA RISCULUI”, „ANALIZA RISCULUI” ȘI „MANAGEMENTUL RISCULUI”

Keywords

*Controlul riscului
Gestionarea riscului
Analiza riscului
Managementul riscului*

JEL classification

M10

Abstract

În cercetarea noastră am constatat faptul că problematica riscurilor este tratată de către mai mulți autori, iar aceștia au diverse opinii despre conceptele de control, analiză, gestiune și management. Prin acest articol, dorim să realizăm o delimitare cât mai clară privind acești patru termeni, pentru a se evita confuziile viitoare din cadrul studierii riscului sau preocupării față de acesta în cazul companiilor. Noi considerăm faptul că managementul riscului include controlul, gestionarea și analiza acestuia, acestea fiind doar câteva etape ale acestuia, iar fiecare la rândul său având diverse etape, metodologii și instrumente.

1. INTRODUCERE

Problematica riscurilor este tratată de către mai mulți autori, iar în urma cercetărilor noastre bibliografice am observat faptul că aceștia au diverse opinii despre conceptele de control, analiză, gestiune și management. Astfel, am dori să clarificăm diferențele și relațiile dintre aceste patru concepte fundamentale în studierea riscului, la nivel de companie, în special.

2. CONTROLUL, GESTIONAREA, ANALIZA I MANAGEMENTUL RISCULUI

2.1 CONTROLUL RISCULUI

Unii autori poziționează conceptul de control ca fiind doar o etapă din cadrul managementului riscului, acesta ajutând compania să evite riscul, să prevină pierderea și să reducă suma prejudiciului dacă apare pierderea sau să reducă efectele nedorite ale riscului în companie, fiind punctul intermediar dintre evaluarea și finanțarea riscului. Controlul efectiv al riscului reduce expunerea la risc a companiei și „include tehnici, instrumente, strategii și procese care au ca scop evitarea, prevenirea, reducerea sau în caz contrar, controlează frecvența și/sau magnitudinea pierderii și alte efecte nedorite ale riscului.” (Williams, 1995) Managementul riscului constă în definirea strategiei ce trebuie aplicată; identificarea și evaluarea riscurilor ce pot afecta activitățile companiei; controlul riscurilor; monitorizarea, revizuirea și raportarea continuă a situației riscurilor. (Ministerul Finanțelor Publice, 2007)

Alți autori privesc controlul ca fiind procesul care îi propune și definește și consolidează acțiunile pentru a face acceptabil un eveniment identificat ca fiind inacceptabil cu ajutorul analizei riscurilor. (Desroches, 2007) Sau ca o măsură ce este luată de către o companie pentru prevenirea sau eliminarea evenimentelor din care apar pierderi; reducerea frecvenței pierderilor (prevenția pierderii); reducerea gravității sau a impactului pierderilor ce au apărut (reducerea pierderii); intensificarea posibilităților de câștig, sau exploatarea oportunităților pentru maximizarea câștigurilor; reducerea incertitudinii prin îmbunătățirea calității informațiilor pentru luarea deciziilor. Există mai multe tipuri de control: controlul fizic, „utilizat pentru protejarea oamenilor, banilor și altor active”; controlul sistemului, ce include controale procedurale, controale organizaționale, controlul software-ului și controale financiare; și controlul managementului, aplicat managementului, și include formularea strategiilor pentru controlul riscului. (Coyle, 2002)

2.2 GESTIONAREA RISCULUI

Termenul de „gestiune” este preferat în detrimentul celui de „control” în opinia unor autori, deoarece pe care noi nu o împărtășim deoarece considerăm că, de fapt controlul este o etapă din cadrul managementului riscului, după cum am precizat anterior. El poate fi definit printr-o matrice cu două axe în funcție de risc spus: pe de-o parte, o axă de gestiune - ca orice responsabil, managerul de risc trebuie să gestioneze serviciul, în conformitate cu cele patru faze (planificare, organizare, animație și control); iar pe de altă parte, o axă de decizie - managerul de risc pune în aplicare un mers succesiv, în trei etape (diagnostic, tratament și audit). Deși nu sunt specifice pentru managementul riscurilor, axa gestionării este inclusă aici pentru a sublinia faptul că managerul de risc ar trebui să fie un manager senior. În această calitate, el este responsabil de un buget și o echipă, și este responsabil pentru eficacitatea sa și să se justifice ca orice alt responsabil al companiei. Rolul principal al managerului de risc este să genereze o cultură a riscului prin care toți responsabilii devin actori ai riscurilor lor. (Louisot, 2004)

Gestionarea riscului poate fi privită ca și o artă, iar în cadrul companiilor mari s-au creat departamente distincte pentru managementul riscului, dar în cele mici ori este inclus în departamentul de management, ori se află în subordinea managerului general, ori lipsește cu desăvârșire, din păcate. În opinia noastră, gestionarea riscurilor înseamnă identificarea, evaluarea riscurilor și stabilirea modului de reacționare în fața riscurilor, adică de a utiliza mijloacele de control intern care să le atenueze posibilitatea de apariție sau consecințele pe care le-ar produce dacă s-ar materializa. Această gestionare a riscurilor trebuie subordonată obiectivelor ce formează un sistem integrat, coerent și convergent către obiectivele generale, în așa fel încât nivelele de activitate să se susțină reciproc. Această abordare permite implementarea de către companie a unei strategii de gestionare a riscurilor. (Ministerul Finanțelor Publice, 2007)

Există mai multe opțiuni pentru gestionarea riscurilor, printre care analizarea fiecărei situații de risc identificate și luarea de măsuri specifice adaptate fiecăruia dintre acestea, cu participarea completă a managementului riscului și utilizarea

analizelor mai generale pentru a stabili obiectivele și orientările de securitate în scopul reducerii globale a riscului și gestionarea directă și personalizată și cu o participare mai redusă a managementului. (CLUSIF, 2008-2009) Dintr-o altă perspectivă, se consideră că riscul poate fi abordat fie prin modelul gestiunii riscului, fie din cel al analizei acestuia. Primul model vizând planificarea, organizarea și controlul riscului, iar cel de-al doilea bazându-se pe metoda scenariilor, analiza de sensibilitate și pe arborele deciziei. (Marmuse, 1989) În accepțiunea noastră, această opinie este una dintre cele mai pertinente deoarece pune în evidență faptul că gestiunea este doar o parte a managementului riscului, alături de analiza riscului.

2.3 ANALIZA RISCULUI

Suntem de acord că, analiza riscurilor conduce la acțiuni pentru îmbunătățirea situației, prin urmare, sinteza analizei trebuie să fie formată pentru a oferi factorilor de decizie un instrument de suport decizional. (Louisot, 2007) În literatura de specialitate se face referire la analiza riscului fie ca parte a managementului riscului, fie ca o etapă a gestiunii riscului. În opinia noastră, prima abordare, și anume, analiza riscului ca fiind o parte a managementului riscului, alături de gestiune, și nu o etapă a acesteia din urmă, este mai pertinentă.

Printre cele mai întâlnite tipuri de analize din cadrul managementului riscului sunt analiza preliminară și cea financiară. Analiza preliminară a riscurilor (APR) este o metodă analitică, inductivă și semicantitativă. Este planificată în începutul proiectării și ia în considerare ansambluri funcționale, materiale și informatice ca proceduri operaționale la un nivel de compoziție macroscopică. În prezența pericolului sau situațiilor periculoase, scopul său este de a identifica, analiza și evalua scenariile care conduc la un eveniment nedorit, în scopul de a trata teama în ceea ce privește reducerea și controlul. Desroches (2009)

Iar analiza financiară are rol în luarea deciziilor managementului riscului. Deciziile managerilor de risc sunt bazate pe economie – măsurarea costurilor și beneficiilor unei acțiuni pentru a vedea dacă este în interesul economic al companiei și al acționarilor. Analiza financiară poate fi aplicată în luarea deciziilor managementului riscului. Pentru a lua decizii

ce privesc cash flow-ul în perioade de timp diferite, managerul de risc trebuie să utilizeze analiza valorii în timp a banilor. Analiza financiară are două aplicabilități: analiza ofertelor de acoperire a asigurării și deciziile de investiții de controlare a pierderilor. (Rejda, 2008)

2.4 MANAGEMENTUL RISCULUI

Importanța managementului riscului se găsește în faptul că o companie de-a lungul existenței sale se confruntă cu diverse situații, unele favorabile altele nu, iar managerul este pus în situația luării unor decizii în condițiile în care nu se pot anticipa rezultatele. De aceea este bine să se ia măsuri de prevenție a unor evenimente negative, în vederea evitării lor sau managerierea lor mai eficientă. (Ministerul Finanțelor Publice, 2007)

Tradițional, managementul riscului a fost limitat în scopul expunerii la o pierdere pură, incluzând riscurile de proprietate, riscurile pasivelor (de datorii), și riscurile personale. Din 1990, multe afaceri au extins acest scop incluzând și riscurile financiare speculative. Recent, anumite afaceri au extins și mai mult, programele de management al riscurilor luând în considerare toate riscurile pe care le înfruntă compania. (Rejda, 2008)

Managementul riscului companiei este un program de management al riscului cuprinzând toate riscurile pure ale companiei, riscurile speculative, strategice, și operaționale.

Managementul riscului este o parte centrală a managementului unei companii. Scopul principal al managementului riscului este identificarea și tratarea riscurilor companiei. Acesta crește probabilitatea de succes și reduce probabilitatea de pierdere și incertitudinea atingerii obiectivelor globale. Managementul riscului ar trebui să fie continuu, să dezvolte un proces în conformitate cu strategia companiei și implementarea acesteia și să fie integrat în cultura companiei cu o politică efectivă și un program condus de managementul senior. Managementul riscului transpune strategia companiei în obiective tactice și strategice. (IRM, 2002 și Ciocoiu, 2008)

„Managementul riscurilor este o componentă majoră în ansamblul instrumentelor manageriale ce au rolul de a limita influențele din mediile social, economic, politic, a căror evoluție este din ce în ce mai imprevizibil.”

(Bileteanu, 2010)

Considerăm că, în activitatea unei companii este nevoie de un management al riscului deoarece permite acestuia să poată face față mai bine influențelor negative acestuia și să poată fructifica cele pozitive. În orice companie este necesar un management al riscurilor deoarece atât în interiorul acesteia, cât și în mediul în care acționează există incertitudini sub forma amenințărilor sau a oportunităților.

Din punctul de vedere a unor surse bibliografice, termenii de gestiune a riscurilor și de management al riscurilor sunt sinonimici, primul termen fiind utilizat în țările de origine latină, iar cel de-al doilea în cele anglo-saxone. În limba română fiind adoptați ambii termeni. Pe lângă acestea pe care noi o contrazicem, deoarece considerăm că gestiunea riscului este doar o parte a managementului, fapt descris anterior.

Managementul riscului identifică, măsura și tratează expunerile la pierderile potențiale, identifică, estimează consecințele, evaluează, gestionează și măsura riscurile unei companii. Un management bun al riscului permite unei companii atât să anticipeze unele riscuri, cât și să știe cum să facă față unor pierderi ce nu au putut fi previzionate.

O altă abordare ce susține ambele perspective ale noastre – controlul este o etapă a gestiunii riscului, iar gestiunea doar o parte din cadrul managementului – este definirea managementului riscului ca fiind procesul de combinare a fazelor de gestionare și de decizie ce preced și însoțesc derularea unei activități pentru consolidarea garanției atingerii obiectivelor sale, incluzând următoarele trei faze: definirea riscurilor acceptate în funcție de gravitatea lor și probabilitatea sau frecvența lor; aprecierea riscurilor; controlul riscurilor. (Desroches, 2009)

Din definiția anterioară, precum și din altele din literatură de specialitate, putem afirma că managementul riscului poate fi definit și ca un proces: fie unul care identifică expunerile la pierderi ale unei companii și selectează cele mai apropiate tehnici pentru măsurarea, tratarea și controlarea unor astfel de expuneri; fie unul sistematic de identificare, de analiză și de răspuns la riscul potențial al unui proiect; fie unul de cunoaștere a factorilor potențiali ce amenință securitatea unei companii, de măsurarea a gradului de amenințare a acestora, de reducere a efectelor prin prevenție și protecție, de transfer a acelor

riscuri ce nu pot fi gestionate de companie, către societăți specializate; fie procesul prin care orice companie încearcă să gestioneze și să asigure riscurile la care este expus; fie procesul prin care organizațiile abordează metodic riscul atașându-l la activitățile lor cu obiectivul atingerii beneficiilor sustenabile cu fiecare activitate și de-a lungul portofoliului tuturor activităților. (Ministerul Finanțelor Publice, 2007, Rejda, 2008, Bârsan-Pipu, 2003, Cerbu, 2002, Ciocoiu, 2008, Poitras, 2002, Culp, 2002, IRM, 2002 și Ciocoiu, 2008)

În literatura de specialitate, managementul riscului mai este definit și ca dezvoltarea și implementarea logică a unui plan pentru a face față pierderilor potențiale sau ca o abordare științifică pentru a face față riscurilor prin anticiparea posibilelor pierderi și conceperea și implementarea procedurilor ce minimizează apariția pierderilor și impactul financiar pierderilor anticipate. (Dorfman, 2008 și Vaughan, 2008).

Alte abordări din literatura de specialitate (Pop, 2003, Cerbu, 2002), care întresc faptul că termenul de control definește doar o parte din managementul riscului este definirea managementului riscului ca o gamă de activități prin intermediul cărora se încearcă eliminarea, reducerea și controlul general al riscurilor pure; se urmărește amplificarea beneficiilor și reducerea problemelor care pot să decurg din riscul speculativ și etapizarea procesului managementului riscului în: identificarea riscului; analiza riscului; controlul riscului; finanțarea riscului. Dar cu precizarea faptului că toate patru etape fac parte din acest proces, dar împărțite în gestionare (identificarea riscului, controlul riscului și finanțarea riscului) și analiza riscului.

Managementul riscului în afaceri este un subset de gestionare riscului, care se concentrează pe riscurile operațiilor de afaceri, sistemelor și proceselor. Iar identificarea, prioritizarea și abordarea riscurilor ajută la reducerea la minimum a incidentelor neprevăzute și penalităților, și menține afacerea în curs. Având un plan de gestionare a riscurilor, acesta poate ajuta, de asemenea în ghidarea modului în care compania face afaceri. Aceasta va ajuta la organizarea alocării resurselor și capitalului, ajutând la reglementarea modului în care sunt stabilite prioritățile. Acest lucru va ajuta la luarea deciziilor și la planificarea acțiunilor.

Deoarece managementul riscului necesită anticiparea problemelor potențiale, aceasta poate ajuta la prevenirea unui dezastru în afaceri sau cel puțin la prevenirea unui dezastru care dacă se întâmplă poate să aibă un impact prea mare asupra finanțelor și a altor active. (www.businessriskmanagement.org)

Unii autori afirmă faptul că managementul riscului este o parte integrată a managementului strategic. Într-un management al riscului bine structurat este opusul evitării riscului și este centrat pe succesul leadership-ului corporativ. Bernstein definește esența managementului riscului ca fiind „maximizarea zonei unde este control asupra rezultatelor și minimizarea zonelor unde nu este nici un control... și unde legătura dintre efect și cauză este ascunsă.” (Cleary, 2007)

Managementul riscului companiei (ERM, Enterprise risk management) este un proces conceput pentru a minimiza sau elimina efectele de risc asupra câștigurilor și capitalului. În timp ce sistemele tradiționale de gestionare a riscurilor se concentrează pe planificarea dezastrului, siguranța angajaților și a clienților, precum și recuperarea afacerii, managementul riscului companiei extinde procesul. Acesta include aspectele financiare, strategice, operaționale și de altă natură care pot provoca pierderi. Deținerea unui plan de management al riscului al companiei este o parte tot mai importantă a planului de afaceri al unei companii. Alt mod în care managementul riscului companiei este diferit de alte tipuri de gestionare a riscurilor este că scopul său este de a crea un proces prin care se iau deciziile. Acest lucru este deosebit de important pentru companiile care fac investiții financiare în piața de valori, mărfuri, sau alte tipuri de active care nu au un preț fix. Aceste tipuri de companii fac bani prin angajarea în comportamente riscante. Cu toate acestea, pentru a limita vulnerabilitatea lor la evenimentele de risc neprevăzute, aceste companii au nevoie pentru a avea un plan care le spune cum să evalueze riscul și să decidă cât de mult este prea mult risc. (www.businessriskmanagement.org)

Etapizarea managementului riscului diferă în funcție de autori (Carter, 2002, Rejda, 2008, Ciocoiu, 2008 și Williams, 1995): identificarea riscului, analiza riscului, controlul riscului, evitarea riscurilor, controlul pierderilor și transferul riscurilor și finanțarea

riscului sau identificarea expunerii la pierdere, analiza acestuia, selectarea tehnicii celei mai apropiate pentru tratarea acestuia și implementarea și monitorizarea programului managementului riscului sau identificarea rolului riscului în cadrul companiei și a atitudinii acestuia față de risc, evaluarea și prioritizarea riscurilor, stabilirea modului de control al riscurilor sau identificarea misiunii, evaluarea riscului și incertitudinii, controlul riscului, finanțarea riscului și administrarea programului. Deci, putem sublinia din nou, faptul că abordările privind managementul riscului sunt diferite în funcție de autori, iar controlul și analiza sunt privite în general ca o etapă din cadrul managementului riscului, iar gestiunea riscului, putem spune, că o reprezintă celelalte etape.

3. CONCLUZIE

După cum am putut observa, există o varietate de abordări a acestor termeni în studierea riscului – control, gestiune, analiză și management. În concluzie, noi considerăm că managementul riscului constă în evaluarea, previziunea, controlul, analiza și gestiunea riscului, precum și identificarea, evaluarea și diminuarea vulnerabilităților; evaluarea impactului și diminuarea acestuia prin implementarea contramăsurilor analizate în prealabil. Anumite concepte nu au fost subiectul acestei lucrări deoarece am considerat că nu au generat abordări sau polemici atât de controversate sau contradictorii. Prin gestiune noi ne referim la identificarea, asumarea, evitarea, optimizarea (diminuarea), finanțarea, transferul și comunicarea riscurilor, precum și cartografierea riscului, un instrument recent de gestiune a riscurilor în domeniul managementului riscului.

Referințe bibliografice

- [1] Bârsan-Pipu, Nicolae și Popescu, Ion (2003) *Managementul riscului – concepte, metode, aplicații*, Editura Universității „Transilvania”, Brașov
- [2] Cleary, Sean și Malleret, Thierry (2007), *Global risk- business success in turbulent times*, Editura Palgrave Macmillan, New York
- [3] Coyle, Brian (2002) *Risk awareness and corporate governance*, Editura Institute of financial services, UK

- [4] Culp, L.Christopher (2002) *The art of risk management – Alternative risk transfer, capital structure, and the convergence of insurance and capital markets*, Editura Wiley, USA
- [5] Desroches, Alain, Leroy, Alain i Valée, Frédérique (2007), *La gestion des risques - principes et pratiques*, editura Lavoisier, Paris
- [6] Dorfman, S.Dorfman (2008), *Introduction to risk management and insurance*, ediția a 9-a, Editura Pearson Education, International
- [7] Louisot, Jean-Paul i Gaultier-Gaillard, Sophie (2007), *Diagnostic der risques – Identifier, analyser et cartographier les vulnérabilités*, editura Afnor, pag. 1-110
- [8] Marmuse, Christian i Montaigne, Xavier (1989) *Management des risques*, editura Vuibert, Paris
- [9] Ministerul Finanțelor Publice, Unitatea central de armonizare a sistemelor de management financiar i control (2007) *Metodologie de implementare a standardului de control intern "Managementul riscurilor"*, http://cis01.central.ucv.ro/manag_ac_ad/2011/files/metodologie_risc.pdf
- [10] Poitras, Geoffrey (2002), *Risk management, speculation and derivate securities*, Editura Academic Press, Orlando
- [11] Pop, Cornelia (2003) *Managementul riscului – note de curs*, Universitatea „Babe -Bolyai”, Facultatea de Business, Editura Presa Universitar Clujean , Cluj-Napoca
- [12] Rejda, E.George (2008), *Principles of risk management and insurance*, ediția a 10-a, Editura Pearson Education, International
- [13] erbu, Traiean (2002), *Managementul riscului – Elemente de teorie i calcul*, Ministerul de interne, Bucure ti
- [14] Vaughan, J. Emmett i Vaughan, Therese (2008), *Fundamentals of risk and insurance*, ediția a 10-a, Editura Wiley, USA
- [15] Williams Jr., C.Arthur, Smith, L.Michael i Young, C.Peter (1995), *Risk management and insurance*, ediția a 7-a, Editura McGraw-Hill, Internațional